

Képzőművészeti vitánk tanulságos epilógusa

A zentai művésztelep életében az idej, harmadik esztendő — talán a nagy port felverő és már kezdetben vakvágányra futó vita következményeként — a fordulat évének tűnhet azok szemében, akik távolról, felszínesen szemlélték a zentai és a többi vajdasági művésztelep egyre bonyolódó, mind összetettebbnek látszó és már-már megoldatlannak tűnő problematikáját.

A felbolygatott kedélyek hírlapi csatározásában néha úgy tűnt, mintha vendéglátó és vendég, kölcsönösen megunva egymást, egyéb teendők híján a művészet és a szocializmus kérdéseiről vitatkoznak és ilyen címen most egymás fejéhez vágdossák az eddig elfojtott gorombaságokat. A házigazda megrója a vendég viselkedését és magatartását — a vendég távollétében, míg a vendég, megfélemlítve a vendéglátó szívésségéről, kizárólag az iratlan vendégjogra hivatkozva, türelmetlenül ismétli, hangoztatja a maga igazát.

Áldatlan állapot, mintha a vajdasági művésztelepek felett megkondították volna a halálharangot...

Cikkek, nyilatkozatok, határozatok.

S tegyük azonnal hozzá: elhamarkodott cikkek, átnemgondolt nyilatkozatok, felületes határozatok.

Saffer cikke egy alapján téves álláspontot népszerűsít: a zentai „közéleti és kultúrunkások” kötetlen beszélgetésén elhangzott véleményeket rendszerbe foglalja és ezzel öntudatlanul is eljut a szocialista művészet követelményeinek egy „zentai-jellegű” megfogalmazásáig, mely lényegében, de kérdésseltevéseiben is — a rendszerezésnek ebben a formájában — magánviseli az önkényesség, az egyéni elképzelések és a következtetlenség jegyeit. S a művészeti kultúra hiányát is. Ezt a hibáját megtetézi azzal, hogy ex cathedra meghatározza az eljövendő évek művésztelepeinek munkaformáját, sőt az eljövendő kor festészetének tematikai, tartalmi és formai jegyeit. Sőt kimondja: „a művésztelep elvégezte eredeti küldetését” s egy képbemutató, néhány hozzászólás és értekezlet véleménye alapján eljut egy ilyen, úgy hiszem elhamarkodott következtetésig is: „a festők elvontabbak”, a „motivumok és a témák köre bezárult és a „képeken bizo-

nyos stagnáció érezhető”. Saffer cikke, ha retusálatlanul közvetítette is az értekezlet hangulatát és a véleményeket — és ebben lehetett volna írása dokumentáris értékű —, helytelenül és feleslegesen igyekezett az elhangzott véleményeket „mindenáron” rendszerbefoglalni, kifejteni és kommentálni. Írásából nehezen hámozható ki az, ami egyéni sajátja, szubjektív véleménye és eszmefuttatása, attól, ami az értekezleten elhangzott, ami a megbeszélésnek tulajdonképpen anyaga volt. Cikkének e fogalmazásbeli tévedései keltették azt a látszatot, mintha a zentai „közéleti és kultúrunkások” a zentai művésztelep hároméves működése után és az ezzel járó „keserves” tapasztalatok birtokában elérkezettnek látnák az időt, hogy „frontálisan” szembehelyezkedjenek mindenfajta számukra „új”-nak, absztraktnak, modernnek tűnő művészi koncepcióval és a maguk művészi követelményeit, ízlését „uralkodó” ízlésnek és követelménynek tegyék meg. Uralkodó ízlésnek, mely az érthető művészi alkotások követelményét veti fel és mely — ezek szerint — a realista művészi koncepciót helyezi előtérbe. Saffer cikke — éppen ennek a rendszerezésnek köszönve — azt a látszatot keltette, mintha a zentai közéleti és kultúrunkások elérkezettnek látnák az időt a „visszakozz” megfűvésására és mintha a zentai művésztelep hároméves működése nem is lenne egyéb, mint a fiaskók sorozata, fiaskók sorozata abban, hogy az absztrakt festéssel kacérokodó művészeket a valóságglátásra szoktassa.

Innen következett — alapján tehát egy félreértésből — az a heves reagálás is, melylyel a művészek és a többi kultúrunkások ezt a cikket fogadták. S hullottak a csapások nemcsak Saffer felé, hanem a zentai közéleti és kultúrunkások felé is, akik így vélekednek a művésztelep munkásságáról, a művészekről és akik végül is „adminisztratív” beavatkozással gondolják megteremtteni a szocialista művészetet.

Boskó Petrovics temperamentumos és a bürokrácia ellen hadakozó cikke, amely méginkább elmélyítette a „frontális” szembehelyezkedés téves látszatát a zentai közéleti és kultúrunkások részéről, az ULUV deklaratívjellegű nyilatkozata a zentai művészte-

lep ügyében, Trumics reagálása a művészek közötti ellentétek vádjára, Sztáncsics hadakozása a provincializmus és a kulturális elmaradottságunk negatív következményei ellen — s a szerkesztőségek fiókjaiban lapuló és feltámadásukat váró kéziratok nagy száma — valóban erősítette annak a látszatát, mintha a vajdasági művésztelepek ügye, elsősorban a zentai művésztelep további működése problematikussá vált volna.

A vita sok olyan kérdést vetett fel, amelyeket nem polemikus, személyeskedő és vakvágányon futó vitairatok, hanem alapos művészetpolitikai és esztétikai elemzések formájában kellene tisztáznunk, mint például a művésztelep, mint művészeti mozgalom Vajdaságban, a képzőművészeti kultúra kérdései és a közönség, harc a kispolgári és dekadens művészi megnyilatkozások ellen, az epigonizmus és a provincializmus kérdései képzőművészetünkben, a munkásosztály és a művészet, világnézet és a művészi alkotásfolyamat, a művészeti nevelés kérdése iskolánkban és az iskolán kívüli népnevelő munkában stb. — íme csak néhány probléma, amely megvilágításra vár, sőt konkrét megoldásra is. Hogyan hatottak az új, fejlődő szocialista társadalmi viszonyok a művészi alkotómunkára, milyen új elemeket hozott magával és rejt magában a társadalmi mecenátus megvalósítása, s végül milyen új formákat biztosít a művésztelepek mozgalma a közönség és a művészek együttműködésében — íme mennyi kérdés, amelyeknek a felvetéséhez és tisztázásához hozzá sem fogtunk, mert a személyeskedő és türelmetlenhangú vitában gyakran elsikkadt a lényeg. S mintha a vitacikkekben is sok lett volna a mellébeszélés...

A vita lezárult. Nem a sajtóban nyert befejezést, hanem a harmadik kiállítás megnyitóján és a megnyitót követő beszélgetésen, amikor a vendéglátók és művészek — közvetítő nélkül — találkoztak. A beszélgetés rövid volt és eredményes. A zentai művésztelep működését a jövőben nem a Városi Múzeum, hanem a járási Kultúrtaács, az eddigi vendéglátó közvetlenül irányítja.

A zentai művésztelep hároméves fennállásának legfontosabb tapasztalata — így foglalható össze:

A zentai művésztelep működését, képzőművészeti életünk kibontakozását nem hátráltathatják szubjektív erők, melyek hol túlbuzgóságból, hol rövidlátásból, hol pedig hatáskörök túllépésével erkölcsi tőkét igyekeztek kovácsolni egy mozgalomból a maguk javára. Egy mozgalomból, melynek alapvető célja a művészet és a közönség, az alkotóművész és a társadalom új, szocialista viszonyának a megteremtése, illetve siettetése volt.

Ha ilyen szempontból mérjük fel a zentai művésztelep ideit, harmadik esztendei munkásságát, — a néphatóság és a művészek együttműködésének új fázisa szemszögéből — akkor a fordulat évről beszélhetünk.

Arról, hogy a felbolygatott kedélyek hírlapi csatározása — ha hosszú és felesleges mellébeszélés után is — újra talpraállította a művésztelepek problémáját képzőművészeti életünkben.

S most már hozzáfoghatunk művészeti kérdéseink alapos, részletes és átfogó elemzéséhez.

B. Szabó György

A „művésztelepek“ Vajdaságban (Hozzászólás a zentai közéleti és kutúrmunkások vitájához)

A zentai „művésztelep“ három esztendejét lezáró vita a közéleti és kutúrmunkások bevonásával, illetve az erről közzétett beszámoló, több olyan általánosítást közöl és következtetéseket von le, amelyek káros következményekkel lehetnek nemcsak a zentai „telep“ további munkájára, hanem a már máshol is bizonyos hagyományokkal működő telepek sorsára is.

Mindenesetre jellemző, hogy elsősorban nem azok adják meg a vita alaphangját, akik a művésztelep egész problematikáját, akarva vagy akaratlanul, átélik, akik azzal együtt léteznek, mint pl. a meghívott festők, vagy egyesületek — esetleg a közművelődési szervek tényezői (az utóbbi talán nem is olyan fontos) —, hanem on-

nan bontakozik ki egy álláspont, ahol, sajnos, inkább riportszerűen szemlélik vagy szemléltetik a telepet, működését stb. s maga a lényeg: a művésztelep mint mozgalom, a társadalmi mecenátus megvalósításának kísérlete, mellékessé laposodik. Mint mondom: az csak jellemző és mint mindennek — ennek az éremnek is két oldala van. Nagyszerű — mert közvéleményről számol be. Erre vártunk! Eredmény is, amit a szervezőnek kell elismerni. Tudják az emberek hogy van valami „eredeti“ környezetükben, ami egyedülálló és ami eddig nem volt.

Tehát eredmény a vita, de a tartalma következményekkel járhat és ez készlet megszállásra.